

Alam-Pedja koostöökogu (*KOKO*) koosolek

Palupõhja looduskoolis

3. detsember 2025. a

Algus 15.00, lõpp 21.20.

Protokollis ja juhata: Kaili Viilma.

Osalejad: Kokku 31 isikut, s.h. 26 isikut kohapeal (**Lisas 1**) ning 5 isikut Teams'is (Pauli Saag, Riina Kotter, Elo Rospel, Tarvo Roose, Marjaliis Kivisaar)

Päevakord:

1. Uued projekti-ideed Alam-Pedja mõjupiirkonnas
2. Alam-Pedja metsainventuuridel kogetu
3. Käimasolevate projektide ForEst & FarmLand ning AdaptEst projektide partnerite tegevused 2025 ja plaanid 2026
4. RMK poolt 2025. a tehtud/korraldatud muud tegevused ja 2026. a plaanid – loodushoiutööd ja külastuskorraldus
5. Palupõhja looduskooli tegemised
6. Estonianwanderer OÜ tegemised Alam-Pedjal
7. Tööde ümberkorraldusest Keskkonnaametis – järelevalve plaanidest ja sihtidest
8. Alam-Pedjal voolava Emajõe ja Pedja laevatatavuse parandamisest
9. Vaba mikrofoni (eelmisel koostöökogul kokkulepitust lähtuvalt ja uued teemad)

KOKKUVÕTE:

1. Uued projektid Alam-Pedja mõjupiirkonnas – LIFE SNaP, SA KIK, **Tarvo Roose (veebis)**.

Projekti ideed tutvustav ettekanne **lisas 1**. Alam-Pedja piirkonnas kavandatakse projekti tegevusi Võrtsjärve piirkonda.

2. Alam-Pedja metsainventuuridel kogetu – **Indrek Hiiesalu**;

Metsaelupaigatüüpide inventuuride tulemusi tutvustav ettekanne **lisas 2**. Kaitseala metsad pole kaugeltki kõik heas seisus, lõunapoolsetes metsades pole vääriselupaikade tunnusliike ja mitmeid rangelt kaitstud metsi mõjutavad jätkuvalt kuivenduskraavid, mida tuleks tõkestama hakata.

3. RMK poolt 2025. a tehtud/korraldatud muud tegevused ja 2026. a plaanid – loodushoiutööd ja külastuskorraldus (infotahvli), **Priit Voolaid** ja **Malle Oras**, veebis

- **Priit Voolaid**, RMK

Tutvustas RMK veerežiimi taastamistöid **Peterna-Laashoone piirkonnas**, ettekanne **lisas 3**; samal päeval matkanud KOKO liikmete pildid [Laashoonel 03.12.2025 - Google Photos](#) (täname Tõnu Petersoni!). Seal on plastilisemad keskaegsed kooslused, mis peaks taastamise paremini üle elama. Metsad on läbivoolulised, seal on taga suured valgalad ja ei tohiks tekkida pikaajalisemaid üleujutusi. Valitud paikadesse tehti mõnesse kohta ka uued nõvad, et PLKde hooldustingimusi säilitada. Projekti meeskond on tööde kvaliteediga rahul.

Kirna märgade metsade taastamise projekt on valmimas, 16.12. toimub selle projekti tutvustus Puurmannis. Pikknurme jõe kaldal läheb kraavivõrk sulgemisele, mulded pannakse kraavi ja

paisud tehakse vaid kraavide otstesse madalate vallidena. Peetri kraav (eesvool) on varem olnud looduslik vooluveekogu – seda püütakse ajada looduslikku sängi. Püütakse alustada töödega järgmisel aastal.

Meleski piirkonnas on palju eramaid märgade metsade projekti alas. Tugeva kuivenduse ja majandusega metsapiirkond + Meleski raba on kokku liidetud. 13 eramaaüksust ja 3 metsafirmat on sihtkaitsevööndis maaomanikud. Praegu uuritakse võimalusi, kas riik saaks need maad omandada, kuna muidu maaomanike nõusolekut ei saa.

Kalsa soo piirkonda (60 ha) püüab RMK oma jõududega planeerida, ilma projekteerijata. Ehk saab alustada 2026. aastal ehitustöödega.

PLKde jaoks oli keeruline aasta. Töös oli 4 taastamisobjekti, vesi oli kõrge ja objektid ei valminud. Palupõhja puisniit sai valmis, aga järgmisel aastal tuleb veel hekseldada. Palupõhja lamminiit, Emajõe ja Kämara luht lükkuvad järgmisse aastasse, sel aastal ei saanud töid teha.

Kirna matkaraja ääres olid kanada kuldvitsa ja voolja pargitatra tõrjetööd, kaevati välja. Eramaal vaja ka tõrjet. Kanada kuldvits on paraku siiski veel alles.

Jaak Volmer: Teede rekonstrueerimisel on levitatud pargitart ja kuldvitsa kruusakoormatega, on tekkinud keset metsa.

Ettepanek: Tuleks tööde vastuvõtmisel võõrliikide olemasolu kontrollida ja pärast paar aastat intensiivselt niita.

Ain Valu: Põltsamaa Vallavolikogule oli kaitseala moodustamisel väidetavalt lubatud, et alam-Pedja kraavid jäävad puutumata. Seega nähakse, et riik on volikogule valetanud. Kas kunagised kraavitajad olid rumalad?

Priit Voolaid: Neil olid lihtsalt teised eesmärgid – metsakasvatus jms. Kuid paljud kraavid tehti ka lihtsalt suure rahastuse pärast ja mitte-eesmärgipäraselt kohtadesse, kuhu polnud mingit mõtet kuivendus teha.

Arvi Põldaas: Miks ikkagi on vaja kraave kinni ajada, paljud kraavid ei juhi enam vett, las taastuvad looduslikult ja niisama, kuhu meil kiiret, et peab loodusele šoki tekitama ja vana metsa seisundit halvendama. Loodus on ise parim taastaja. Must-toonekurg toitub vanasti avatud kraavitrassidel. Tedre ja metsise mängud ei saa toimuda üleujutatud metsas. Eesti metsad on väidetavalt paremas seisus kui Euroopas. Raudteetamm oli elanikele ainus tee rappa, mis nüüd on kadunud.

Priit Voolaid: Kraavid ei lõpeta niisama lihtsalt toimimist, turbapinnases mõju hääbub, kuid mineraalpinnases jätkavad kraavid toimima, need ei hääbu niisama. Ei taastata alati sood, vaid märjemat ala.

Viljar Ilves: Teadlaste hinnangud ka erinevad, kui palju peaks aktiivselt veerežiimi taastamisse sekkuma (Asko Lõhmus).

? kohalik: Kas RMK-l on ka kuskil arvestus taastamiste kütusekulude ja CO₂ jalajälje kohta.

Tõnu Peterson: Miks lastakse suured puud trassile, kas inimeste takistamiseks?

Priit Voolaid: Et trass poleks nii kunstlik, vaid looduslikum.

Robert Oetjen: Kas on veel midagi Alam-Pedjal plaanis?

Priit Voolaid: Plaane just äsja ja kevadisel koosolekul tutvustati.

Arvi Põldaas: Kas kaitse-eeskirjas ette nähtud looduslik areng pole oluline?

Priit Voolaid: Taastamine on ühekordne sekkumine ja aitab looduslikel protsessidel taastuda. PIDI LAHKUMA. DISKUSSIOON JÄTKUS.

Ettepanek: Saata RMK-le küsimus, mis plaanid on uute niitude taastamisega (400 ha), mille osas RMK-le ettepanekud tehti. Need alad on kantud küll KKKsse, aga RMK plaane ei tea.

Priit Voolaid'i e-kiri 05.12.: Viljar Ilvese ettepanekud PLKde taastamiseks on läbi töötatud, aga selle kohta tehakse kokkuvõtte eraldi kirjaga uuel nädalal (s.o. alates 08.12). **Lisa 3a.**

- **Malle Oras**, RMK (e-kirjaga saadetud materjali põhjal)

RMK külastuskorralduslikud tööd 2025:

- **Kirna rajale** oli 2024/2025 talv ja järgnev kevadsuvi lausa vaenulik – ilma- ja pinnaseolude tõttu ei pääsenud tehnikaga rada hooldama kuni suve lõpuni. Aga lõpuks ta loodusvahtide ühise talgutööna tehtud sai. Lisaks on Luhateele/rajale tekkinud mõned üsnagi läbipääsmatud kohad ja neid pole ilmaolud ka remontida lubanud. Edasi püüame Viljari tehnika toel nii tee remontida kui raja ääri kaugemalt võsast vabana, hooldatuna hoida. Põhjapoolne rajaosa on 4 m laiusest puhas, lõunapoolne 1 k samuti, aga rada on väga kehva. Raja 1. otsa kindlustamine on korduvalt tehtud, aga midagi on veel vaja teha.
- **Selli-Sillaotsa raja** laudteel vajasid juba mõned lauad väljavahetamist, rekonstrueerimist siiski veel ei plaani. Lume puhuks on talihoolduse tegijaga kokkulepe ka parklate lumetõrjeks.
- **Naela Rasti** lõkkekohad olid ka pikalt üsna kõrge veeseisuga.

2026. a plaanid

- Teabetöös on kavandatud Selli-Sillaotsa õpperaja huvipunktide teabe värskendamine üsna sarnasena olemasolevale (Kirna rajaga sarnased alused on paar aastat tagasi uuendatud). **Kui oleks sisule soove-ettepanekuid, esitada Malle Orasele.**
- 2026.a pööratakse RMK-s enam tähelepanu veeteedel liikumise korraldamisele ja koostöös KeA-ga sai novembris üle vaadatud Emajõe kallastel võimalikud peatuskohad Käreverest Võrtsjärveni (Kaidi räägib nendest ehk KKK-ga seondult).
- Kirna õpperaja ripp silla ja 2 jalakäijate silla projektikohased rek.tööd jäävad ootama raharikkamaid aegu.
- Hooldusega püüame tagada radade/lõkkekohade turvalise kasutuse.

Viljar Ilves: Kui mujal Euroopas turismi piiratakse, siis kas selle ei peaks ka siin juba mõtlema? Kaitseala tsentris on nii suur külastuskoormus, et loodusfotograafid on hakanud majandusmetsi eelistama, kuna kaitsealalt on elustik peletatud. Tõkkepuude teema on juba kord läbi arutatud. Alam-Pedjale ei peaks külastustaristut juurde tegema, vaid mõtlema, kuidas külastust ohjata.

Indrek Hiiesalu: Kui loodusfotograafid eelistavad majandusmetsi, siis miks muud inimesed sinna ei lähe, kui seal on toredam?

Viljar Ilves: Taristu võiks olla väljaspool kaitsealasid.

Jaak Volmer: Emajõgi on laevatatav veekogu, kuid ka sellel peaks olema võimalus külastust reguleerida ja ohjata. Koormus on hooajati väga suur, prügi kogused on suured. Kas kellelgi on prognoose, mis juhtub 10 aasta pärast, kui paate ja treilereid on 2 korda rohkem? TASI projekti raames kavandatakse sadamate arendamist ja turismi kasvatamist, mis kaitsealal võib olla halb.

Robert Oetjen: Külastuskoormus on suur Selli-Sillaotsal, aga Palupõhjani paljud ei jõua. Selli külastamine on isegi ime, sest tee ja parkimine on kehvad.

Viljar Ilves: See on Alam-Pedja õnn, et Palupõhjas teenuseid ei pakuta, muidu oleks koormus palju suurem.

Jaak Volmer: **Seirata kaamerateaga külastuskoormust Jõesuus, Rekul ja Kärevere sillal.**

4. Käimasolevate projektide ForEst & FarmLand ning AdaptEst projektide partnerite tegevused 2025 ja plaanid 2026

- **Jüri-Ott Salm**, ELF

Soosaare raba taastamisala taastamise tulemused seire põhjal, ettekanne **lisas 4.** Tuleviku tööst tehti tegelikult ülevaade juba eelmisel koosolekul.

Viljar Ilves: Taastamiskavadest tahetakse teada saada varakult, mitte siis, kui tööd on juba kokku lepitud ja kindlasti tulevad. Praegu on inimesed ärritunud ja midagi on ilmselt protsessis valesti läinud. Kui palju veel vahendeid kasutada on?

J.-O Salm: Praegused projekti vahendid võimaldavad eelnevalt loetletud tegevused ellu viia ja ilmselt veel ühe alaga tegeleda.

Otsus: Kaili Viilma tuletab RMK-le meelde, et oluline on kohalikke kaasata ja teavitada plaanide valmimisest enne nende kinnitamist. Kaasata tuleb õiges kohas ja õigeid huvigruppe.

- **Tõnu Peterson,** Tartu JK

2025. aastal kütiti AP-lt 1 rebane, 10 kährikut, 1 tuhkur ja 14 metsnugist. Maaspesitsejatel võiks minna paremini. Kährikutele võõrliigina lubatakse ilmselt peagi öösihiku kasutamist, ettepanek on menetluses. Seiret on märgitud JAHISes vaid 17 korda, aga **tasuks kindlasti rohkem JAHISe äppi seireks kasutada**. Metssigu ka kaardistatakse. Jaanuarist augusti lõpuni oli vesi üleval, püüda eriti ei saanudki.

Jaak Volmer: Sigalate 'turva'aedades on kährikud sees, turvameetmed pole seega SAKi vältimiseks piisavad. Sigade armutu hävitamisega ohustatakse suurkiskjate seisundit. Kährikutega polnud probleeme, kui tal oli tarbe- ja turuväärtus. Kährikut saaks ohjata väga hästi sügisel õunapuuaedades, öösihikust oleks palju abi. Hiiumaad ei saa kährikuvabaks, kui öösihikuid ei lasta kasutada. Röövlindude, ronkade ja valge-toonekure rohkus mõjutab kanaliste arvukust negatiivselt, väikekiskjate ohjamine üksi kanalisi ei aita.

Arvi Põldeas: Kogu oma elu pole nii vähe põtru metsas olnud, sigu samuti pole. Tetrede mulin oli kunagi kõrvulukustav, aga nüüdseks näeb vaid üksikuid. Ilveseid tuleb aina juurde, kitsi jääb vähemaks. Must-toonekurg on kadunud, kassikakk samuti.

Ülo Väli: Soovitas kasutada loodusvaatusteks e-elurikkust. Andmeid on kindlasti rohkem.

Jaak Volmer: **Tetre vist keegi ei seira?** Ka KAURi osas ei osatud vastata...**Peaks taas elustama.**

- **Kaidi Erik,** KeA. Uue kaitsekorralduskava (KKK) koostamine.

Ettekanne **lisas 5**. Lisatakse link Keskkonnaportaalele.

<https://keskkonnaportaal.ee/et/natura-2000-ja-kaitstavad-alad>

(lehel valida Natura alade seast Alam-Pedja loodusala/linnuala)

Kaitsekorralduskavad koostatakse nii looduskaitsealale kui seda ümbritsevatele püsielupaikadele korraga ja 12 aastaks. Jutustavat teksti on minimaalselt, info esitatakse tabelites ja võimalikult standardiseerituna, et kavad oleks ka masinloetavad.

Arutelu: Uute puhkekohtade rajamine suurendab kogukonna hinnangul külastusprobleeme ja prahistamist, AP KOKO seda ei toeta, kui ei tagata piisavat järelevalvet ja korrashoidu. Veebruaris tuleb KKK avalikustamisele, siis tuleb ka uus KKK.

- **Viljar Ilves,** Lynxland. PLKde hooldamisest.

Projekti raames on soetatud parv, mida kasutatakse loomade ja heina veoks. Tarnatõrje projekti ei saanud alustada kõrge veeseisu tõttu, kuigi kevadine inventuur algseisu fikseerimiseks on tehtud. Loomakarja inventuur on veel tegemata. Luhtade hooldamine oli 2025. a keeruline või võimatu. Sadama arendused ära plaanitud, kooskõlastatud ja load olemas, aga veeseisu tõttu ei saanud sadama sissepääsu puhastada. Emajõe luhta masinaga üldse ei pääsenud. Järgmisel aastal ootavad ees lamandunud heina (tarna) probleemid uues niites. Kuna osa niite tuleks jätta ka niitmata, siis mõnes kohas võib olla lõpuks 3-aastane võsa. Viimase 10 aasta niitmisaegade analüüs näitab, et kui poleks ühtegi piirangut, siis oleks ikkagi võimalik kogu ala niita vaid 2-3 aastal 10st. 2/3 ajast

ei ole võimalik varast niitmist niikuinii kasutada. Ajaliste piiranguteta niitmispärad analüüsi hakatakse tegema iga aasta lõpus ja vajadusel muudetakse pärad.

5. Palupõhja looduskooli tegemised – Robert Oetjen

Kõik toimub vaikselt ja endiselt, vanad partnerid siiski käivad – 10-15 kooli, Kaitseliit jt. Mõned laagrid, s.h. LIFE projekti laagrid – ca 60 üritust läbi aasta nagu tavaliselt. Palupõhja Looduskool oleks valmis toetama kaitseala seiret. Enda tehtud parve enam pole, aga laevale head sildumiskohta ega paatide veeskamiskohta ka pole. See ei peaks olema tingimata avalik ja kõigile kasutamiseks, aga kuidas seda kasutust reguleerida? Juurdepääsutee on olemas ja lukustamata tõkkepuuga. Kaalutud on KIKi kalastusrahastu kasutamise võimalusi. Silla pakkumine oli ca 10 tuh. eur. Igal aastal peab silla välja võtma. Slipi rajamine silla kõrvale oleks ka vajalik. Samas võib sildumiskoht probleeme tekitada? Asukoht oleks ilmselt Ilvese ja AP 69 maatüki piiril.

Otsus: Palupõhja sildumiskoha rajamisel peab kaaluma kõiki poolt ja vastuargumente.

6. Estonianwanderer OÜ tegemised Alam-Pedjal; veebileht <http://estonianwanderer.ee>; videoklipp <https://youtu.be/Y5NRL42Xd0k> - Triin Libe

Alam-Pedjal pakutakse uusi veematkavõimalusi kanuudega, stardikoht Palupõhja Looduskooli juurest. Eesmärgiks väikesed grupid ja looduse vahendamine. Looduskooli gruppidele töötati mõned pakettid välja, s.h. lõkketoidu töötoad, külaaretked.

7. Tööde ümberkorraldusest Keskkonnaametis – järelevalve plaanidest ja sihtidest (Kaili Viilma ja Dora Kukk)

2026. a jagatakse järelevalve kaheks osakonnaks – elusloodus ja keskkonnateemad. Steven Veelak tuleb piirkonna eluslooduse bürojuhiks. Suurem rõhk on järgmisel aastal ehitusjärelevalvel.

Soovitati kindlasti siiski kõigist rikkumistest Keskkonnaameti järelevalvele teada anda, kuna siis tekib tõene statistika ja osatakse paremini ressursse suunata.

8. Andres Põhjala tõstatatud teema: Alam-Pedjal voolava Emajõe ja ka Pedja laevatatavuse parandamisest:

- 1) Põhiprobleemiks on jõepoole kaldunud – kasvanud puud ja hulpivad palgid; **Põhjala** on sel teemal suhelnud Veeteedeametiga, aga tulemust pole – rahapuudus; kevadel külastas AP-d kliimaminister Michal, võttis teadmiseks, aga sinnapaika see jäi;
- 2) Endiselt pole Palupõhjas korralikku maabumissilda; paljud koolid soovivad sõita Käreverest Palupõhja, et külastada looduskooli (vt. eelpool käsitlemist);
- 3) Emajõe (kohati Palupõhja ja Jõesuu vahel) ja ka Võrtsjärve suudme süvendamisest ei tasu vist unistadagi.

Kaili Viilma: See on tõesti üsna ebatõenäoline, et Emajõe süvendama hakatakse, kuid **veeteede puhastamine takistustest võiks olla ka RMK teema, kes veeteede äärseid puhkekohti haldab.**

Robert Oetjen: Laste harimine jõel oleks parem kui matkaraja külastamine, lapsed saaks kuulata looduse ja kultuuri juttu, näeks luhtasid ja lehma.

9. Vaba mikrofoni (eelmisel koostöökogul kokkulepitust lähtuvalt ja uued teemad)

Mida eelmisel koostöökogul kokku lepiti ja päriselt ka ära tehti:

- 03.12. toimus Arvi Põldaasi eestvedamisel 6-liikmeline grupikülastus Laashoone veerežiimi taastamisel ja vanas metsas (külastuse pildid pilves [Laashoonel 03.12.2025 - Google](#)

[Photos](#)); taastamisala tekitas palju diskussiooni ja loodetakse, et kohalike halvimald kartused metsade ulatuslikust hukkumisest ei realiseeru. Võiks vaadata kui testala ja õpivõimalust. Õnneks on nii Eestist kui mujalt maailmas positiivseid kogemusi, kui hästi metsad sellist kraavide sulgemist taluvad. Taastamisaladel on senise kogemuse kohaselt hukkunud ca 4% puudest.

- RMK andis koos postidega käitumisjuhiste teavitussildid KeA järelevalves Harlele ja järelevalve paigaldas need vajalikesse kohtadesse.
- KeA järelevalve vahendas käitumisjuhise sildi Laashoonele.
- Liigikaitse teemal korraldati arutelu kevadel luhtadel koos objektide välivaatlustega. Osales TÜ, KliM, KeA, Lynxland.

KOKKUVÕTE:

1. RMK-l tuleks (tee)tööde vastuvõtmisel võõrliikide olemasolu kontrollida ja pärast paar aastat intensiivselt niita.
2. Esitada Selli-Sillaotsa raja infotahvlite sisu ettepanekud e-postiga Malle Orasele RMKs.
3. RMK võiks seirata külastuskoormust Jõesuu, Reku ja Kärevere sild piirkonnas kaamerate ja mitte teha juurde uusi külastuskohti Emajõe kallastele, kuna need süvendavad külastusega seotud probleeme (prügistamine jms).
4. Kaili Viilma tuleb RMK-le meelde, et oluline on kohalikke kaasata ja teavitada plaanide valmimisest enne nende kinnitamist. Kaasata tuleb õiges kohas ja õigeid huvigruppe.
5. Tasuks kindlasti rohkem JAHISE äppi loomade seireks kasutada.
6. Tetrede seire tuleks taaslustada.
7. Palupõhja sildumiskoha rajamisel peab kaaluma kõiki poolt ja vastuargumente.
8. Järgmine koostöökogu tehakse kaitsekorralduskava avalikustamisel (ca veebruaris), kutsuda sinna ka taastamisalade veetaseme seire tutvustamiseks Marko Kohv ja mulla süsiniku-uuringute tutvustamiseks Ain Kull ja Veiko Uri.
9. Soovitati kindlasti siiski kõigist rikkumistest Keskkonnaameti järelevalvele teada anda, kuna siis tekib tõene statistika ja osatakse paremini ressursse suunata.
10. Veeteede puhastamine takistustest võiks olla ka RMK teema, kes veeteede äärseid puhkekohti haldab.

Lisa 1. Osalejate nimekiri

Protokollis
Kaili Viilma

Lisa 3a. Alam-Pedja taastatavad luhaniidud (sisuga 15.01.2026)

2025. a aastal palus RMK leida Viljar Ilvesel Alam-Pedja LKA-l taastamist vajavaid lamminiite. RMK-l on avanenud võimalus kasutada nende taastamiseks ühtekuuluvusfondi vahendeid.

Kaardil on lõpuks sõelale jäänud alad, mille taastamise kavandamisega nüüd tegelema hakatakse. Alad peavad saama taastatud 2029. aasta lõpuks. Mõned neist pindadest peab enne ka veel rendile andma. Välja renditud aladel on taastamise aluseks rentniku esitatav taastamistaotlus.

Nende 13 ala kogupindala on 319 ha.

Allikas Priit Voolaid

